

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 658.589

Турило Анатолій Михайлович

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри
фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет*

Турило Анатолій Михайлович

*доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры
финансов субъектов хозяйствования и инновационного развития
Криворожский национальный университет*

Turylo Anatoliy

*PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of
Finance of Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University*

Турило Анатолій Анатолійович

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри
економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет*

Турило Анатолій Анатольевич

*доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры
экономики, организации и управления предприятиями
Криворожский национальный университет*

Turylo Anatoliy

*PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of
Economics, Organization and Enterprise Management
Kryvyi Rih National University*

Короленко Ріта Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет*

Короленко Рита Викторовна

*кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры
финансов субъектов хозяйствования и инновационного развития
Криворожский национальный университет*

Korolenko Rita

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of
Finance of Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University*

**СУБ'ЄКТНА ІННОВАЦІЙНІСТЬ В АСПЕКТІ ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА
СУБЪЕКТНАЯ ИННОВАЦИОННОСТЬ В АСПЕКТЕ ФИНАНСОВО-
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ
SUBJECT INNOVATION IN THE ASPECT OF FINANCIAL AND
ECONOMIC STRATEGY OF ENTERPRISE DEVELOPMENT**

Анотація. У статті розглядається проблема оцінки інновацій в процесі розвитку підприємства і формування його стратегії. Показано роль і місце інновацій в глобальній системі ефективного розвитку підприємства та забезпеченні конкурентності й зростання його ринкової вартості.

Узагальнено базові позиції стосовно системності в підходах до оцінювання інновацій у процесі діяльності підприємства.

Запропоновано, як елемент загального дослідження інноваційного розвитку підприємства, розглядати і оцінювати його з позиції

суб'єктності й об'єктності. Специфічність дослідження і полягає в тому, щоб виокремити в системі управління інноваційним розвитком підприємства об'єкт і суб'єкт управління та акцентуватись на них. Запропоновано досліджувати інноваційну діяльність підприємства в координатах «суб'єкт – об'єкт інновацій».

Представлено методологічні підходи до оцінки інноваційної діяльності підприємства.

Надано авторське трактування поняття «суб'єктна інноваційність» і показано його зв'язок і відмінність з такими поняттями як «людський ресурс» і «людський капітал». Суб'єктна інноваційність, як важлива складова людського капіталу, за своїм змістом і значимістю в системі конкурентного розвитку підприємства виступає ключовим чинником інноваційного потенціалу й основою формування та реалізації його фінансово-економічної стратегії розвитку.

Запропоновано загальну методику оцінювання поняття «суб'єктна інноваційність» в процесі розвитку підприємства.

Виходячи із змісту поняття «суб'єктна інноваційність», об'єктивної складності її точного обрахування (на сучасному етапі розвитку науки) та можливостей певних допусків у таких обчисленнях в роботі рекомендовано здійснювати оцінку даного поняття експертним методом.

Визначено, що запропонована оцінка в цілому покращить і поглибить процес управління інноваційним розвитком підприємства.

Ключові слова: інновації, суб'єктна інноваційність, стратегія, суб'єкт, об'єкт.

Анотація. В статті розглядається проблема оцінки інновацій в процесі розвитку підприємства і формування його стратегії. Показано роль і місце інновацій в глобальній системі

эффективного развития предприятия и обеспечении конкурентности и роста его рыночной стоимости.

Выполнен обзор базовых позиций относительно системности в подходах к оценке инноваций в процессе деятельности предприятия.

Предложено, как элемент общего исследования инновационного развития предприятия, рассматривать и оценивать его с позиции субъектности и объектности. Специфичность исследования и состоит в том, чтобы выделить в системе управления инновационным развитием предприятия объект и субъект управления и акцентироваться на них. Предложено исследовать инновационную деятельность предприятия в координатах «субъект – объект инноваций».

Представлены методологические подходы к оценке инновационной деятельности предприятия.

Предоставлена авторская трактовка понятия «субъектная инновационность» и показана его связь и различие с такими понятиями как «человеческий ресурс» и «человеческий капитал». Субъектная инновационность, как важная составляющая человеческого капитала, по своему содержанию и значимости в системе конкурентного развития предприятия выступает ключевым фактором инновационного потенциала и основой формирования и реализации его финансово-экономической стратегии развития.

Предложена общая методика оценки понятия «субъектная инновационность» в процессе развития предприятия.

Исходя из содержания понятия «субъектная инновационность», объективной сложности ее точного расчета (на современном этапе развития науки) и возможностей определенных допусков в таких вычислениях в работе рекомендуется осуществлять оценку данного понятия экспертным методом.

Определено, что предложенная оценка в целом улучшит и углубит процесс управления инновационным развитием предприятия.

Ключевые слова: *инновации, субъектная инновационность, стратегия, субъект, объект.*

Summary. *The article considers the problem of evaluation of innovations in the process of enterprise development and formation of its strategy. The role and place of innovations in the global system of effective development of the enterprise and ensuring competitiveness and growth of its market value are shown.*

The basic positions concerning systematization in approaches to an estimation of innovations in the course of activity of the enterprise are generalized.

It is proposed, as an element of the general study of innovative development of the enterprise, to consider and evaluate it from the standpoint of subjectivity and objectivity. The specificity of the study is to distinguish in the management system of innovative development of the enterprise object and subject of management and focus on them. It is proposed to study the innovative activity of the enterprise in the coordinates "subject - object of innovation".

Methodological approaches to the assessment of innovative activity of the enterprise are presented.

The author's interpretation of the concept of "subjective innovation" is given and its connection and difference with such concepts as "human resource" and "human capital" are shown. Subjective innovation, as an important component of human capital, in its content and importance in the system of competitive development of the enterprise is a key factor of innovation potential and the basis for the formation and implementation of its financial and economic development strategy.

A general method of evaluating the concept of "subjective innovation" in the process of enterprise development is proposed.

Based on the content of the concept of "subjective innovation", the objective complexity of its exact calculation (at the present stage of development of science) and the possibility of certain tolerances in such calculations in the work it is recommended to evaluate this concept by an expert method.

It is determined that the proposed assessment will generally improve and deepen the process of managing the innovative development of the enterprise.

Key words: *innovations, subjective innovation, strategy, subject, object.*

Постановка проблеми. Конкурентний стратегічний розвиток підприємства неможливий без використання інновацій, до того ж комплексних та значимих по обсягу. Така актуальність інновацій у діяльності підприємства постійно вимагає від нього (менеджменту підприємства) всебічного дослідження і комплексного їх оцінювання

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З проблематики у сфері інноваційної діяльності підприємства опубліковано достатньо наукових праць [1–5 та ін.]. Разом з тим ряд аспектів такої важливої для всіх суб'єктів господарювання проблеми потребує свого подальшого дослідження. Це стосується і тих питань які підняті в даній статті.

Формування цілей статті. Ціль даної роботи полягає в тому, щоб розширити можливості оцінювання інноваційної діяльності підприємства і на цих засадах підвищити ефективність управління цим процесом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інновації й інноваційний розвиток суб'єктів господарювання – це об'єктивний закон і він визначає певні закономірності їх існування та функціонування.

Закон інноваційного розвитку в ринковій економіці є стрижнем прогресу і діє у повній єдності з законом конкурентності.

Обсяг і рівень інновацій визначають для будь-якого підприємства тип його інноваційного (економіко-інноваційного) розвитку і, в залежності від цього, тип (рівень) його конкурентності, а саме: конкурентопереможність, конкурентоспроможність, конкурентовідсталість, конкурентнездатність.

Тому інновації і процес інноватизації підприємства потребує глибокого і всебічного дослідження, яке повинно охоплювати процеси аналізу та уточнення категорійно-понятійного апарату, визначення ролі й місця інновацій та інноватизації в загальному розвитку підприємства, розробки системи управління інноваційним розвитком підприємства, формування цілісної системи оцінювання інновацій і інноваційної діяльності на підприємстві, встановлення взаємозв'язку інноваційних заходів на підприємстві з його організаційно-технічним, соціальним, екологічним, економічним та конкурентним станом.

Необхідність і значимість інновацій в глобальному розвитку суб'єкта господарювання наочно представлено на рис.1.

Рисунок 1 показує, що в основі стратегії, яка орієнтована на конкурентний розвиток і максимальне зростання вартості підприємства знаходяться інновації.

У даній роботі розглянуто окремі підходи до удосконалення методології і методики оцінювання інноваційної діяльності підприємства.

Формування системної оцінки інноваційної діяльності підприємства базується на законі інноваційного розвитку, теорії систем та науковому підході.

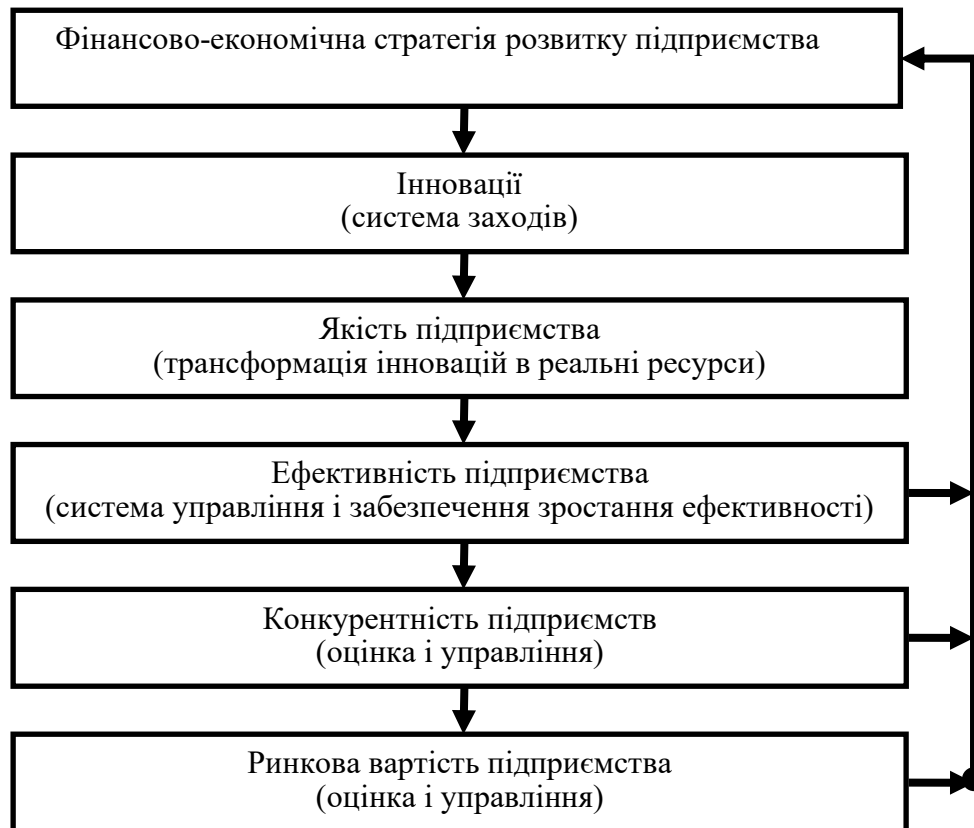


Рис. 1. Місце і роль інновацій в глобальній системі фінансово-економічної стратегії розвитку підприємства

Джерело: розробка авторів

Загальна теорія систем (запропонована Людвігом фон Берталанфі) в теперішній час визначається як наукова концепція дослідження будь-яких об'єктів, процесів та явищ, які розглядаються як певна система (в залежності від мети і предмету дослідження).

Важливі засади щодо закономірностей розвитку складних утворень, формування й існування певних систем розглянуто також у роботах [6–8]

Положення і принципи представлені в теорії систем, у вищезазначених наукових працях, визначили логіку і зміст оцінки інноваційної діяльності підприємства з урахуванням існуючих методів її вимірювання.

Підхід до системної оцінки інноваційної діяльності підприємства розкриваємо з наступних ракурсів.

Перше, підприємство – як система головних структурних елементів: засоби праці, предмети праці і робоча сила.

Друге, підприємство – як система важливих ринкових вартостей: основний капітал, оборотний капітал і людський капітал.

Третє, підприємство – як система управління, що включає в себе керуючу і керовану підсистеми.

Четверте, підприємство – як система економіки (економічних відносин і результатів), що динамічно та трансформаційно характеризує виробничо-господарський процес підприємства, де на «вході» маємо певні економічні ресурси, на «виході» певні економічні результати, а перетворення ресурсів у результати відбувається за участю безпосередньо робітників підприємства.

П'яте, підприємство – як відкрита система в ринковій моделі господарювання.

Такий різноракурсний підхід до підприємства як системи дозволяє визначити методологію вимірювання процесу інноваційної діяльності на підприємстві.

Всі п'ять ракурсів дослідження підприємства як системи виводять нас в узагальненому виді на дві ключові складові: об'єкт управління та суб'єкт управління.

Саме об'єкт і суб'єкт управління відображають підприємство як «живий організм» і динамічно діючу систему з відображенням їх підпорядкованості та значимості в процесі діяльності підприємства.

Вся відповідальність за якість, дієвість і результати підприємства покладається на суб'єкта управління.

Суб'єкти управління від власників підприємства до конкретного робітника формують всі ресурси, їх структуру і якість, систему соціально-економічних відносин тощо, реалізують створений економічний та інші потенціали підприємства.

Інноваційна діяльність як визначний чинник розвитку підприємства методологічно може оцінюватися в координатах «Суб'єкт – об'єкт інноваційної діяльності підприємства».

Оцінка інноваційної діяльності підприємства (ІДП) може бути моментною і динамічною (інтервальною) (рис.2).

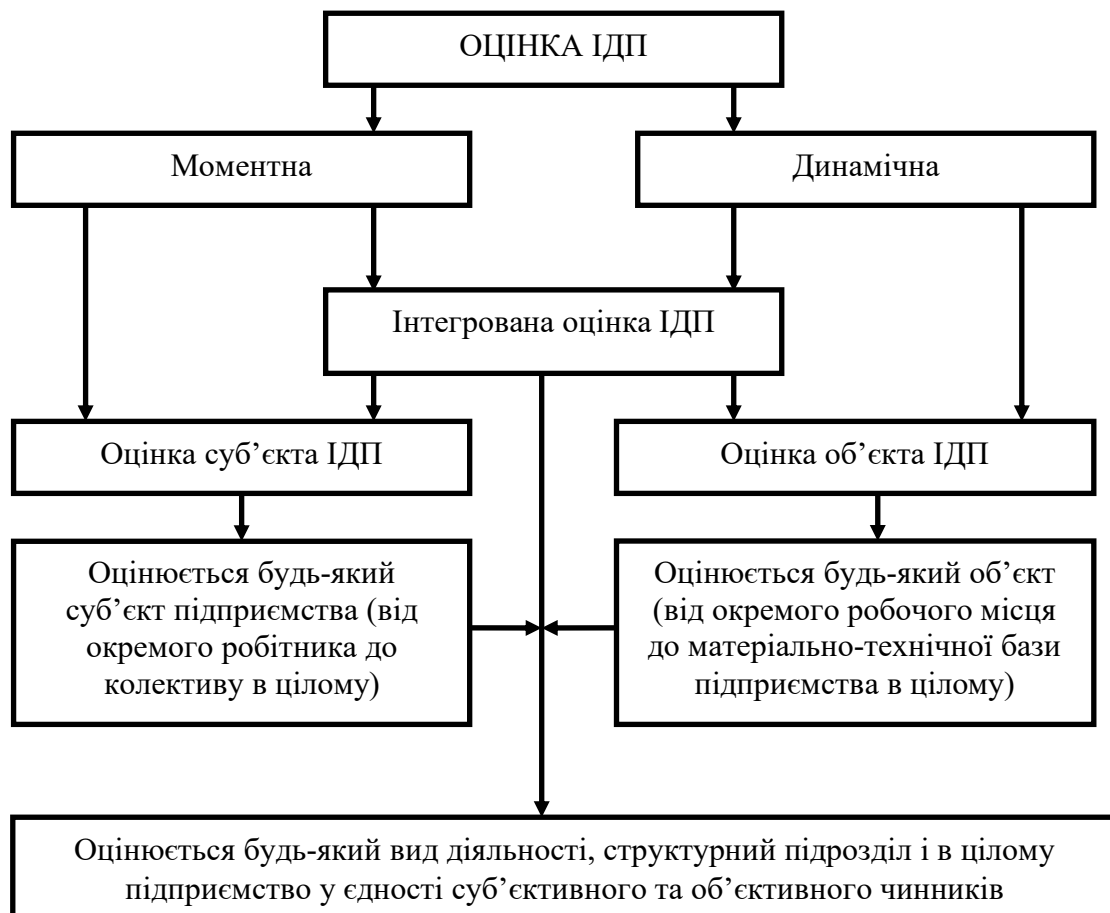


Рис. 2. Методологічні підходи до оцінки інноваційної діяльності підприємства

Джерело: розробка авторів

Суб'єктом інноваційної діяльності може виступати окремий робітник, група робітників, бригада, відділ, колектив дільниці, цеху і підприємства в цілому. Таким же чином потрібно визначати і показники інноваційності (відповідно до вибраного для оцінки виду суб'єкта).

Об'єктом інноваційної діяльності може виступати будь-який предмет праці, окремий вид продукції, окремий вид основних засобів підприємства,

група окремих видів основних засобів, певна технологія, всі предмети і засоби праці у їх єдності відносно окремо взятого структурного підрозділу і підприємства в цілому.

Інтегрована оцінка інноваційної діяльності підприємства охоплює комплексно всі інноваційні зміни в діяльності підприємства як в цілому, так і за окремими його видами та структурними підрозділами.

Деталізація суб'єктної, об'єктної та інтегрованої інноваційної оцінки залежить від цілі дослідження.

Суб'єктна інноваційність (інноваційність суб'єкта) – це інноваційність, що пов'язана безпосередньо з інноваційним розвитком робітника (групи робітників, колективу відділу, структурного підрозділу та підприємства в цілому) і комплексно, в залежності від потреб, характеризує його інноваційні якості, можливості й результати.

Категорія «суб'єктна інноваційність» є більш вузькою по відношенню до категорій «людський капітал» і «людський ресурс», і відображає тільки ті характеристики що пов'язані безпосередньо з інтелектуально-творчо-професійними здібностями робітника та його реальними інноваційними результатами (ноу-хау, винаходи, патенти тощо).

Приклад складових рівня суб'єктної інноваційності (формула 1):

$$P_{\text{суб.ін.}} = P_{\text{осв.}} + P_{\text{кв.}} + P_{\text{к.р.}} + P_{\text{зас.р.}} + P_{\text{н.т.д.}}, \quad (1)$$

де $P_{\text{суб.ін.}}$ – рівень суб'єктної інноваційності; $P_{\text{осв.}}$ – показник рівня освіти, набутого інноваційного досвіду тощо; $P_{\text{кв.}}$ – показник рівня кваліфікації; $P_{\text{к.р.}}$ – показник кар'єрного росту за певний період роботи; $P_{\text{зас.р.}}$ – показник ролі й заслуги суб'єкта в інноваційній діяльності підприємства; $P_{\text{н.т.д.}}$ – показник науково-творчих досягнень.

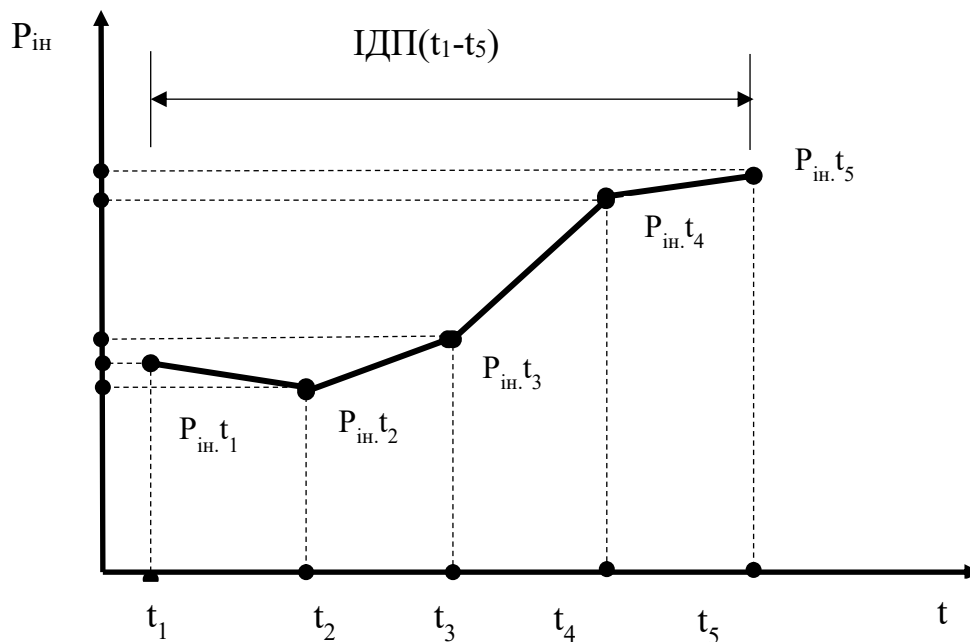
Показник суб'єктної інноваційності ($P_{\text{суб.ін.}}$) чітко характеризує робітника (групу робітників, колектив робітників) з двох позицій, по-перше, як носія інноваційних здібностей та якостей (складові $\Pi_{\text{осв.}}$, $\Pi_{\text{кв.}}$, $\Pi_{\text{к.р.}}$, $\Pi_{\text{зас.р.}}$), а по-друге, як результат вже отриманих робітником конкретних інноваційних досягнень на користь діяльності підприємства ($\Pi_{\text{н.т.д.}}$).

Кращим методом розрахунку показника суб'єктної інноваційності ми вважаємо на даний період розвитку науки – експертний метод, мета якого не абсолютна точність, а логічна, доволі проста, зрозуміла та достатньо обґрунтована методика розрахунку складових показника $P_{\text{суб.ін.}}$ (див. формула 1), що дозволить досліджувати та аналізувати інноваційний процес на рівні суб'єкта, робити певні висновки і в кінцевому підсумку управляти даним процесом в інтересах розвитку суб'єкта та загальної інноваційної діяльності підприємства.

Категорія «об'єктна інноваційність» (інноваційність об'єкта) – це інноваційність, що безпосередньо пов'язана з інноваційними змінами в об'єкті, що досліджується та показує рівень його інноваційності.

Стосовно ж просто категорії «інноваційність» – то ця категорія характеризує інноваційність суб'єкта і об'єкта в їх єдності в інтегрованому виді і стосується будь-якого виду діяльності структурного підрозділу та підприємства в цілому.

Показники інноваційності для різних моментів часу в своїй сукупності в процесі розвитку підприємства представляють певний динамічний ланцюжок і тим самим відображають динаміку інноваційних змін на підприємстві, що в цілому характеризує інноваційну діяльність підприємства за даний період і виступає сутнісним змістом категорії «інноваційна діяльність підприємства» (інноваційний розвиток підприємства) (рис. 3).



$P_{ін.t_1}$, $P_{ін.t_2}$, $P_{ін.t_3}$, $P_{ін.t_4}$, $P_{ін.t_5}$ – рівні інноваційності підприємства для моментів часу відповідно t_1 , t_2 , t_3 , t_4 , t_5 ; $ІДП(t_1-t_5)$ – інноваційна діяльність підприємства в періоді часу від моменту t_1 до моменту t_5 (показує зміну рівня інноваційності підприємства за вибраними моментами часу)

Рис. 3. Умовні рівні інноваційності підприємства, які у єдності представляють інноваційну діяльність підприємства (інноватизацію підприємства) за період часу, що досліджується

Джерело: розробка авторів

Рівень інноватизації підприємства за період часу (t_1-t_5), що представлений на рисунку 3, можна, наприклад, розрахувати як середньозважену величину.

Нижче представлено в узагальненому виді авторський теоретико-методичний підхід до оцінки інновацій та інноваційності підприємства з позиції системного управління даним процесом.

Всі показники оцінки інноваційного розвитку підприємства принципово діляться на економічні і неекономічні.

Економічні показники та критерії є головними в системі показників оцінки інновацій, інноваційності та інноваційного розвитку, бо вся модель ринкового господарювання має своїм критерієм економіку. Теперішній

етап розвитку суспільства, базується на ринкових відносинах, успіх і неуспіх суб'єктів господарювання визначається критично економічними показниками та критеріями.

Всі інші аспекти розвитку підприємницьких структур та суспільного виробництва в цілому у вигляді технічних, організаційних, управлінських, матеріальних та нематеріальних заходів і рішень направлені саме на забезпечення бажаних економічних результатів. Така об'єктивна реальність теперішнього часу життєдіяльності суспільства і головна сутність ринкової економіки.

Тому, всі інновації різного виду, змісту, масштабу і місця прикладання, поодинокі і сукупні, моментні і динамічні (відображені в окремому елементі, структурному підрозділі або в певному виді діяльності підприємства) завжди кінцево оцінюються за економічною вигодою (ефектом).

Логічний алгоритм оцінки всіх перелічених вище інновацій і їх трансформацій наведено на рисунку 4. Згідно з даним рисунком технічні (техніко-технологічні) інновації, організаційні інновації, управлінські інновації, нематеріальні інновації тощо оцінюються спочатку відповідно за технічними, організаційними, управлінськими, нематеріальними критеріями, показниками і параметрами, а потім вже вони підлягають економічній експертизі, яка і буде вирішальною з позиції їх впровадження та використання на підприємстві.

Контрольними економічними показниками і критеріями в залежності від певних обставин можуть виступати: прибуток, рентабельність, обсяг продаж, зниження собівартості, продуктивність праці, чиста приведена вартість тощо.



Рис. 4. Логіка оцінки інновацій та інноваційної діяльності підприємства в ринковій економіці

Джерело: розробка авторів

Інновації першого етапу призводять до зростання технічного рівня, організаційного рівня, управлінського рівня та інших видів рівнів у діяльності підприємства.

Оцінку інновацій такого типу в процесі діяльності підприємства наведемо на прикладі технічних інновацій.

Для окремого обладнання, виробу, технології тощо показниками інноваційності будуть:

- 1) кількість покращених параметрів (технічних показників);
- 2) ступінь зміни кожного параметру (технічного показника);
- 3) сумісний вплив покращених параметрів на загальний технічний (техніко-експлуатаційний) рівень обладнання, технології, виробу тощо.

По аналогії з урахуванням специфіки оцінюються й інші види інновацій, що представлені на рисунку 4 (1-й етап оцінки).

Така методика оцінки інновацій може бути трансформована і для оцінки інноваційної діяльності підприємства в цілому у вигляді певного інтегрального показника (1-й етап оцінки).

Висновки. Таким чином у даній роботі розглянуто і конкретизовано підходи щодо місця і ролі інновацій в глобальному розвитку підприємства і запропоновано теоретико-методологічні та методичні підходи щодо системної оцінки процесу інноваційного розвитку підприємства.

Література

1. Бондар О. Проблемы развития инновационной деятельности. *Бизнес Информ.* 1998. № 9. С. 32–35.
2. Рогоза М. Є. Теоретичні аспекти формування моделі стратегічного інноваційного розвитку підприємства. *Економічний вісник НГУ.* 2008. № 3. С. 91–96.
3. Турило А. М., Турило А. А. Система і підсистеми управління інноваційним розвитком підприємства. *Інституціональний вектор економічного розвитку* : зб. наук. пр. МІДМУ «КПУ». Мелітополь, 2015. Вип. 8. С. 111–120.
4. Петрович Й. М. Управління інноваційними проектами : навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2016. 316 с.
5. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: підручник. К.: Либідь, 2016. 480 с.
6. Вернадский В. И. Научная мысль как планомерное явление. М.: Наука, 1991. 271 с.
7. Богданов А. А. Тектология: Всеобщая организационная наука. М.: Финансы, 2003. 496 с.
8. Чернышов В. Н., Чернышов А. В. Теория систем и системный анализ : учебное пособие. Тамбов: Тамб. гос. техн. ун-т, 2008. 96 с.

References

1. Bondar O. Problems of innovation development. *Business Inform.* 1998. № 9. P. 32–35.
2. Rogoza M. E. Theoretical aspects of forming a model of strategic innovative development of the enterprise. *Economic Bulletin of the NMU.* 2008. № 3. P. 91–96.
3. Turylo A. M., Turylo A.A. System and subsystems of management of innovative development of the enterprise. *Institutional vector of economic development: collection of scientific works MIDMU "KPU"*. Melitopol, 2015. Issue. 8. P. 111–120.
4. Petrovich J. M. Management of innovative projects: a textbook. Lviv: Lviv Polytechnic University, 2016. 316 p.
5. Fedulova L. I. Innovative economy: a textbook. K.: Lybid, 2016. 480 p.
6. Vernadsky V. I. Scientific thought as a planned phenomenon. M.: Nauka, 1991. 271 p.
7. Bogdanov A. A. Tectology: General organizational science. M.: Finance, 2003. 496 p.
8. Chernyshov V. N., Chernyshov A. V. Theory of systems and systems analysis: a textbook. Tambov: Tambov. state tech. Univ., 2008. 96 p.